

КОЛИЗИЯТА МЕЖДУ ПРАВНИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИЯ АСПЕКТ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ

*Д-р Пънар Кязим
ВУЗФ*

THE COLLISION BETWEEN LEGAL AND ECONOMIC ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY

*Panar Kyazim, PhD
VUZF University*

Резюме: *Интелектуалната собственост възниква като правна доктрина и се развива като такава до края на 19 в. С навлизането в икономиката на знанието правната доктрина отстъпва място на икономическата доктрина, с което между правния и икономическия аспект на интелектуалната собственост настъпва колизия.*

Ключови думи: *интелектуална собственост, право на интелектуалната собственост, икономика на интелектуалната собственост, правен аспект на интелектуалната собственост, икономически аспект на интелектуалната собственост*

Abstract: *Intellectual property emerges as a legal doctrine and develops as such until the end of the 19th century. With the entry into the knowledge economy, the legal doctrine gives way to the economic doctrine, with which a collision occurs between the legal and economic aspects of intellectual property.*

Keywords: *intellectual property, intellectual property law, the economics of intellectual property, the legal aspect of intellectual property, the economic aspect of intellectual property*

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2022.25>

Въведение

Интелектуалната собственост възниква като правна дисциплина. Зад нейното формиране като материя и теория стои идеята да се покаже заслуженото на създателя на иновация, на твореца. Именно това е заложено в първите формулировки на доктрината на тази материя. Като вторичен резултат от това признание, в зората на теорията на интелектуалната собственост, възниква материалното облагодетел-

стване. Днес, в рамките на икономиката на знанието, нараства икономическата сила на интелектуалната собственост, което дава преимущество на икономическия пред правния ѝ аспект. От своя страна този факт води до размяна на ролите на първичния и вторичния резултат от закрилата на интелектуалната собственост. Съвременната действителност налага материалното облагодетелстване да стои в основата на закрилата, да бъде в позиция на изначална цел, а правната закрила да е своеобразен способ за постигане на тази цел и вторичен резултат от преследването ѝ.

Тази смяна на ролите неминуемо води до промени след себе си, една от които е противопоставяне на двата аспекта на интелектуалната собственост – правния и икономическия. Тази своеобразна колизия се случва, въпреки допълването на двата аспекта, въпреки тяхната роля на двете срещуположни страни на една и съща материя, въпреки взаимобусловеността им и въпреки факта, че на практика не могат да съществуват един без друг. За да се вникне в същността на тази трансформация, е нужно да се дефинират на първо място правният и икономическият аспекти на интелектуалната собственост, да се посочат на второ място спецификите и особеностите, предопределящи ги, и на трето място да се представят точките на обединение и разединение на двата аспекта.

Правен аспект на интелектуалната собственост

Правният аспект на интелектуалната собственост поставя нормативната основа, върху която се формира теорията на тази материя. Без законовата уредба не е възможно да съществуват различните обекти на интелектуална собственост. В рамките на правния аспект се определят правните норми, дефинициите, правата, задълженията, сроковете на закрила, особеностите и характеристиките на всеки един обект. Паралелно с това, се сформират специфични права, които създателите или притежателите на обекти на интелектуалната собственост притежават, начините за разпореждане с тях и способите за получаване на закрила в случай на нарушаване на правата от трети лица. Правният аспект произхожда от нормативната регламентация, като е едновременно израз на моралните и икономическите права на създателите на интелектуална собственост, от една страна. От друга страна, той поставя юридическата рамка, в която могат да се случат

насърчаването на развитието, иновациите и творчеството, прилагането и разпространението от резултатите от тях. Съответно в центъра на правния аспект стои самият обект и признаването му като създаден от конкретно лице.

Правният аспект на интелектуалната собственост може да се анализира и в друга перспектива – като реализиращ се в две посоки. Едната посока на реализация е получаване на признание за притежателя на права, а другата посока е получаване на възможност за реализиране на финансова печалба от експлоатацията на правата върху обекта и на самия обект. Именно второто е проекция на икономическия аспект.

С цел ефективно функциониране на правния аспект, в рамките на историята на развитие на интелектуалната собственост, се формират различни правни инструменти за нейната закрила. Всеки инструмент има предмет, поле на действие, приложение и други, като това е основната задача на института, наречен интелектуална собственост. Всички тези инструменти целят да се постигне баланс между създателите на интелектуална собственост и потребителите, защото на този етап интелектуалната собственост е свързана с преноса на знания и иновации.

Икономически аспект на интелектуалната собственост

Икономическият аспект на интелектуалната собственост разглежда обектите в ролята им на нематериални активи и финансово използвани обекти. Тъй като правният аспект не се ангажира с финансовото, икономическото, счетоводното, паричното и/или стойностното изражение на обектите на интелектуална собственост, икономическата материя се превръща в опора за използването на обектите като средство за генериране на финансови потоци. Икономическият аспект е събирателно за няколко други аспекта, които се реализират заедно и поотделно, като в рамките му влизат едновременно финансов и счетоводен аспект. Счетоводният аспект разкрива мястото и ролята на обектите на интелектуална собственост в икономическия живот на компанията, дефинирайки ги като нематериални активи. Финансовият аспект определя финансовото изражение на стойността на всеки един обект, зададено от финансовата оценка. Двата аспекта заедно позволяват включване на обектите в потока на

икономическите дейности и трансформиране на обектите от правни в икономически. Благодарение на икономическия аспект интелектуалната собственост започва да съществува икономически, а не само юридически.

Друго проявление на икономическия аспект е способността на интелектуалната собственост да влиза в ролята на фактор, насърчаващ иновациите, способ за формиране на функциите на пазарната система, метод за постигане на икономически растеж.

Съпоставка на правния и икономическия аспект на интелектуалната собственост

Взаимообвързаността между правния и икономическия аспект на интелектуалната собственост не позволява извеждане на единия аспект самостоятелно от другия. Това обуславя необходимостта да се направи съпоставка между двата аспекта, за да може да се определят ясно пресечните им точки и точките им на разединение.

Първият елемент, въз основа на който следва да се направи съпоставка, е видът права, който доминира. Докато при правния аспект по-скоро доминират моралните права, а именно – правото на създателя или притежателя на обект на интелектуална собственост да се назовава такъв, при икономическия аспект превес взимат материалните права. В този случай интелектуалната собственост се трансформира в актив, а правото на създателя служи, за да верифицира собствеността върху актива.

Вторият елемент, по който е нужно да се направи съпоставка, е формата на интелектуалната собственост. Правният аспект приема интелектуалната собственост като абстрактно понятие, знание, идея, а икономическият аспект приема всичко това материализирано и преобразувано във финансови средства.

Третият елемент за съпоставка е разбирането за интелектуална собственост в зависимост от гледната точка. Правният аспект представя холистично разбиране за интелектуалната собственост в противовес на икономическия аспект, който представя приложно разбиране на интелектуалната собственост.

Четвъртият елемент, на база на който може да се направи съпоставка, е по оста „материално – нематериално“. Правният аспект засяга нематериалния характер на знанието, стоящо зад интелектуалната

собственост, а икономическият аспект засяга материалния резултат, постигнат от експлоатация на знанието.

Петият елемент за съпоставка е концепцията, на която се базира всеки аспект. В основата на правния аспект стои концепцията за моралното признаване и възнаграждаване на новатори или творци за техните идеи. В основата на икономическия аспект стои концепцията за материална компенсация и финансово облагодетелстване на новаторите и творците от техните идеи.

Заклучение

До края на 19 в. интелектуалната собственост се разглежда изцяло от правна гледна точка и се възприема като естествено право, което се предоставя на отделни творци и създатели като награда за техните усилия. От началото на 20 в., интелектуалната собственост започва паралелно да се разглежда и от икономическа гледна точка, като започва да се възприема като инструмент за максимизиране на социалните и икономическите ползи във вече силно индустриализираното общество. В 21 в. втората гледна точка се превръща в доминантна не без давлението на факта, че технологичните идеи и интелектуалните продукти в лицето на обектите на интелектуалната собственост започват да съпътстват съвременния живот (Николова-Минкова 2020).

От този момент интелектуалната собственост вече има значителна роля в системата на икономическите отношения, превръщайки се в ресурс, способстващ икономическото развитие. Този факт променя приоритизирането на интелектуална собственост, но и променя приоритетите в самата система на интелектуалната собственост. Акцентът се измества от ефективната закрила на интелектуалната собственост върху ефективната ѝ експлоатация, въпреки че на практика без първото няма да е възможно второто. Правният аспект, който формира нормативната рамка, легитимира икономическия аспект, който формулира финансовите резултати от създаването и експлоатирането на интелектуалната собственост. На етап акцентирание върху икономическия аспект интелектуалната собственост вече се свързва с преноса на активи, капитали и финансови потоци. По този начин интелектуалната собственост със своите обекти се преобразува от правно обусловена теория в икономически обект с практическо приложение.

Исползвана литература:

1.Николова-Минкова, В. (2020). Конкурентни предимства и икономически изгоди от лицензирането на обекти на индустриална собственост. // Международна научна конференция УНИТЕХ'20. Габрово: Васил Априлов, том 2, с. 143-148.

(Nikolova-Minkova, V. (2020). Konkurentni predimstva i ikonomicheski izgodi ot litzenziraneto na obekti na industrialna sobstvenost. Mezhdunarodna nauchna konferencia UNITEH'20. Gabrovo: Vasil Aprilov, tom 2, s. 143-148).

2. Aricioglu, E., Ucan. O. (2015). Intellectual Property Rights and Economic Growth in Europe. // Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol. 24, №2, pp. 123-136.

3.Braga, C., Fink, C., Sepulveda C.(2000) Intellectual Property Rights and Economic Development. // World Bank Discussion Paper, 2020 DOI: 10.1596/0-8213-4708-X.

4.Braga, C., Fink, C. (1996). The Economic Justification for the Grant of Intellectual Property Rights: Patterns of Convergence and Conflict - The Implications of the New Regime for Global Competition Policy. // Chicago-Kent Law Review, Vol. 72, №2.

5.Coombe, R., Turcotte, J. (2012). Cultural, Political, and Social Implications of Intellectual Property Laws in an Informational Economy. // Culture, Civilization and Human Society. Oxford, UK: EOLSS Publishers, pp. 1-33.

6.Daley, W. (2014). In search of Optimality: Innovation, Economic Development, and Intellectual Property Rights. // GSDR Prototype Briefs.

7.International Chamber of Commerce. Intellectual Property: Powerhouse for Innovation and Economic Growth (<https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2011/02/Intellectual-Property-Powerhouse-for-Innovation-and-Economic-Growth.pdf>, 25.0.2022).

8. Karpova, N. Economic Aspects of Intellectual Property in Countries with Economies in Transition, WIPO Department for Transition and Developed Countries (https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_transition_8.pdf, 20.09.2022).

9. Maskus, K. (2016). Economic Development and Intellectual Property Rights: Key Analytical Results from Economics. // The Economics of Intellectual Property Law: Vol. 2 Analytical Methods.

10. Posner, R. (2005). Intellectual Property: The Law and Economics

Approach. // Journal of Economic Perspectives, Vol. 19, №2, pp. 57-73.

11. Soares, M., Kauffman, M., Martins, RF (2019). Economy Law and Economic Analysis of Law and the Impact on Intellectual Property in the Common Law System. Revista Direitos Sociais e Políticas Públicas (UNIFAFIBE), Vol.7, №2, pp. 412-442 (<https://dx.doi.org/10.25245/rdspp.v7i2.570>).

12. Stiglitz, J. (2008). Economic Foundations of Intellectual Property Rights, Duke Law Journal, Vol.57, pp. 1693-1724.

13. Withers, K. (2006) Intellectual Property and the Knowledge Economy. // Intellectual Property and the Public Sphere: Balancing Competing Priorities' project.

14. Yuch, L. (2007). Global Intellectual Property Rights and Economic Growth. // Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property, Vol. 5, №3.

За контакти:

Д-р Пънар Кязим

ВУЗФ

E-mail: p.kiazim@gmail.com

www.linkedin.com/in/pkyazim/